

Červen až srpen 2023 v Zátocě nosatých opic

Zpráva Hnutí za záchranu Zátoky nosatých opic (ZNO)

Od prosince 2022 bylo pozastaveno rozesílání zpráv o dění v Zátocě nosatých opic. Přišli jsme totiž o jednoho z klíčových členů týmu. Yolanda, která jako studentka po více než 2 roky sepisovala měsíční zprávy a pomáhala i s další administrativou, v prosinci dokončila vysokou školu. I nadále se věnuje ochraně přírody v Balikpapanském zálivu, spolupracuje s námi s dalšími nevládními organizacemi, ale na psaní pravidelných měsíčních zpráv jí už nezbyvá čas. Psaní těchto zpráv není nijak snadný úkol a trvalo půl roku, než jsme za Yolandu našli adekvátní náhradu. Eva, která je autorkou tohoto prvního reportu, se ochraně přírody věnuje profesionálně již mnoho let a spolupracovala s námi už dříve. Držíme palce, aby se jí v nové pozici dařilo! Program ZNO ale pokračoval i během půl roku, během kterého nevznikaly měsíční zprávy. Snažili jsme se prosadit změny v územním plánu provincie Východní Kalimantan, který byl nyní schválen a vyhlášen. Ačkoli ale územní plán zahrnuje i novou mořskou rezervaci na území Balikpapanského zálivu, ničení pobřežních ekosystémů stále pokračuje, především kvůli vidině výstavby nového hlavního města Indonésie. Abychom mohli sledovat dopad probíhající výstavby na ohrožené druhy zvířat, proběhl další monitoring populací mořských savců. Pokračuje i program environmentální výchovy na školách. V novém školním roce se ale vyměnil tým našich učitelů.

1. Průzkum dohlíží na dopady výstavby na populace mořských savců

Terénní tým ZNO se účastnil průzkumu mořských savců prováděných dvěma partnerskými organizacemi. První z nich je Indonéský národní institut pro výzkum a vývoj (BRIN), který v průběhu 7 dnů zjišťoval výskyt delfínů v místě, kde má společnost PT WPS (Wahana Prima Sejati) stavět přístavní molo pro překládání palmového oleje. Společnost PT WPS už v minulých letech porušila principy udržitelné produkce

Pozorování delfínů poprvé využívá dronu, který ZNO zakoupila v červnu 2023 (Foto: Nadace RASI)

palmového oleje tím, že pro účel výstavby rafinérie palmového oleje zničila ochránářsky cenný pobřežní les. Mezinárodní koalice proti palmovému oleji (POWI) proto podala stížnost ke Kulatému stolu pro udržitelný palmový olej (RSPO). Společnost bohužel nebyla nijak potrestána za dosavadní přestupky (nepřišla o certifikát ekologické udržitelnosti), její následné aktivity se však díky této stížnosti dostaly pod velmi přísnou kontrolu. Dohled BRIN nad environmentálními dopady výstavby mola je toho důkazem. Druhý průzkum mořských savců proběhl ve spolupráci s nevládní organizací RASI. Cílem zjistit dopad rozvoje infrastruktury v důsledku započatého budování Nusantary, nového hlavního města Indonésie. Abychom mohli dopad výstavby města na mořské savce doložit, bylo nutné zhodnotit stav populace v době, kdy výstavba teprve začíná.

Jeden z členů týmu (vpředu) delfíny fotografuje, aby bylo možné určit jednotlivá zvířata na základě tvaru hřbetní ploutve.

Během průzkumu s BRIN, kterého se účastnili méně zkušení vědci, bylo pozorováno jen 7 delfinů orcel tuonosých (*Orcaella brevirostris*), ale také 3 krokodýli mořští (*Crocodylus porosus*), kterých v zálivu v posledních letech uspokojivě přibývá. Při pětidenním pozorování s RASI tým našel 3 skupiny orcel na třech různých místech, celkem 18 delfinů. Na výsledky analýzy dat, která na základě projeté trasy a počtu pozorovaných delfinů odhadne celkovou velikost současné populace, si ještě musíme počkat. Kromě mořských savců byly pozorované také 3 želvy karety obrovské (*Chelonia mydas*) a 1 jedna kareta pravá (*Eretmochelys imbricata*), která je Balikapanském zálivu k vidění jen velmi vzácně. Jiní mořští savci, např. dugongové (*Dugong dugon*), nebyli během průzkumu prováděného s BRIN a RASI nalezeni. O budoucnost malé zbývající populace dugongů v Balikapanském zálivu máme vážné obavy.

2. Výstavba dálnice k ostrovu Balang nadále ohrožuje divoká zvířata

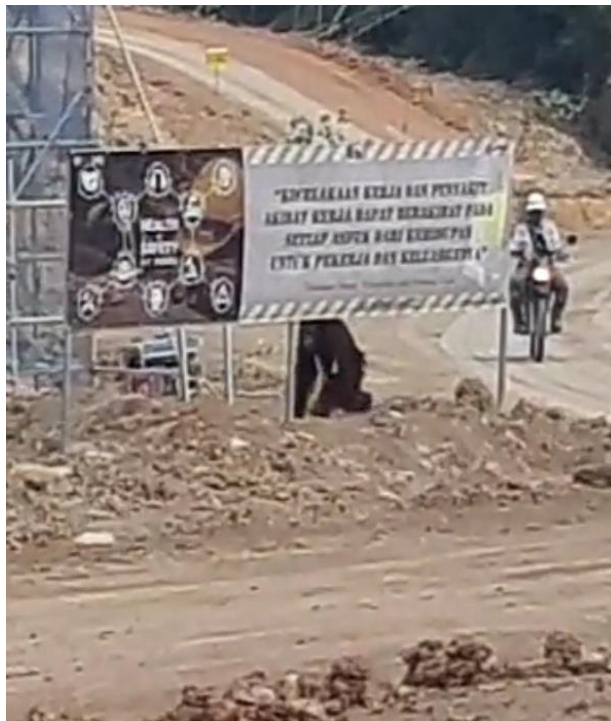
Jak dokazují záběry z dronu, bylo kvůli stavbě dálnice vykáceno a vybuldozerováno mnohem více lesa, než je potřeba na samotnou stavbu.

Výstavbu dálnice přes ostrov Balang směrem k novému hlavnímu městu Nusantara sleduje terénní tým ZNO téměř každý měsíc. Dálnice představuje jednu z největších hrozeb pro ekosystém Balikpapranského zálivu, přetíná totiž ochranné pásmo rezervace Sungai Wain River i všechny lesní koridory, které rezervaci spojují s pobřežím. Během posledního monitoringu tým zdokumentoval mnoho mangrovových stromů, které odumřely v důsledku změn v toku řeky Puda při stavbě dálnice. Na řece Brenga bylo zjištěno zavažení přítoků zeminou, bagrování a betonování budoucí silnice směrem k ochrannému pásmu rezervace. Bezpečnostní kamery instalované na několika místech v povodí řek Puda a Berenga jsou předzvěstí toho, že se možná přístup ochranářů a environmentálních žurnalistů do oblasti výstavby možná brzy uzavře.

Skutečnost, že dálnice protíná koridory divokých zvířat, dokazuje video z 23. května, na němž orangutan přechází přes staveniště. Video pořídil jeden z dělníků a umístil ho na Facebooku. Ještě než video ze sociálních médií zmizelo, stačil ho ještě publikovat online časopis Mongabay (<https://news.mongabay.com/2023/06/why-did-the-orangutan-cross-the-toll-road-to-indonesias-new-capital-city/>). Mapaselle, člen právníckého týmu ZNO, v článku upozorňuje na to, že vláda

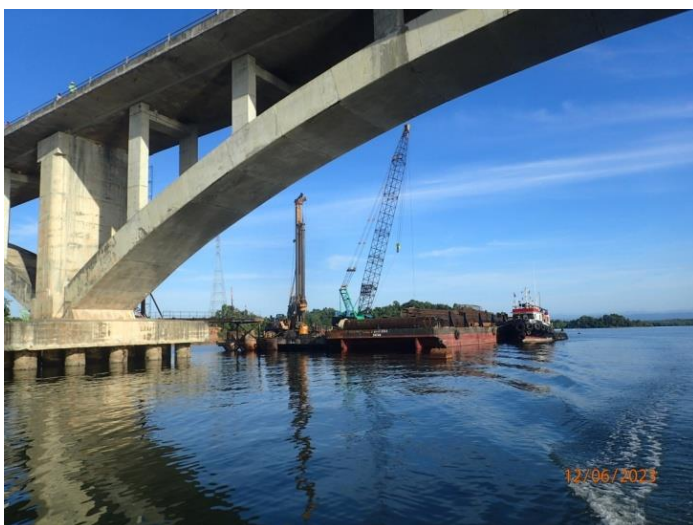
mylně předpokládá, že divoká zvířata obývají pouze oficiálně vyhlášené rezervace. Ve skutečnosti je však rezervace Sungai Wain neoddelitelnou součástí ekosystému, který zahrnuje také pobřežní a mangrovové lesy v Balikpapanském zálivu. Mapaselle v článku vládu vyzývá, aby okamžitě obnovila koridory, které byly výstavbou dálnice zničeny. Nadace Pro Natura ve stejném článku v Mongabay uvedla, že se v okolí dálnice pohybovalo pět levhartů obláčkových. Doložil to výzkum pomocí fotopastí.

Článek Mongabay zvýšil tlak na vládu natolik, aby se začala obnovou koridorů pro divoká zvířata vážně zabývat. Vláda nyní plánuje znovu vytvořit nejméně dva koridory. Myrna Asnawati, náměstkyně pro životní prostředí a přírodní zdroje na úřadě nového hlavního města, v článku pro Balikpapan Pos ze 14. července 2023 slíbila, že plánovaný koridor pro zvířata bude řešen formou nadzemní silnice (viaduktu) nebo tunelu. Aby tento úřad prokázal dobrou vůli, zahájil spolupráci se třemi nevládními organizacemi, a sice WWF, Borneo Orangutan Survival Foundation (BOS-F) a Jejak Pulang Foundation. Existují však vážné obavy, že se jedná o pouhý greenwashing, protože do spolupráce nebyla zapojena žádná z nevládních organizací, které se aktivně podílejí na úsilí o zachování ochranného lesa Sungai Wain a Balikpapanského zálivu, jako je Pokja Pesisir (zastupující projekt ZNO) nebo ProNatura.

Orangutan prochází přímo za transparentem, který propaguje výstavbu dálnice k novému hlavnímu městu (Zdroj: Mongabay)

3. Výstavba hlavního města stimuluje odlesňování

V červnu terénní tým GPTB zjistil hned na několika místech ničení pobřeží, které zjevně souvisí s vidinou výstavby nového hlavního města. U vesnice Pantai Lango probíhá výstavba přístavu, který má sloužit vykládání stavebního materiálu. Další přístav,

Výstavba nového hlavního města urychlila mimo jiné i budování mostu přes ostrov Balang, který kvůli jehož nevhodné poloze musí spojovací dálnice protnout koridory mezi pobřežím a rezervací Sungai Wain

jehož funkci zatím neznáme, vzniká v odlehlé a doposud neosídlené oblasti na řece Kemantis. Skutečnost, že nové přístavy vznikají na tolika místech a bez jakéhokoli transparentního plánování a regulace, je velmi znepokojující. Zprovozněny byly i čtyři další dříve opuštěné přístavy v oblasti Sepaku a bylo zahájeno také rozšiřování mostu na ostrov Pulau Balang. Není to však jen vláda, která je do podobných projektů zapojená. Pobřežní lesy u vesnic Pantai Lango a Semoi ničí i místní komunity. Důvod zatím neznáme, ale s největší pravděpodobností půjde o pozemkové spekulace. Centrem pozemkové mafie se zdá být vesnice Jenebora, která byla vždy známa vysokou mírou kriminality.

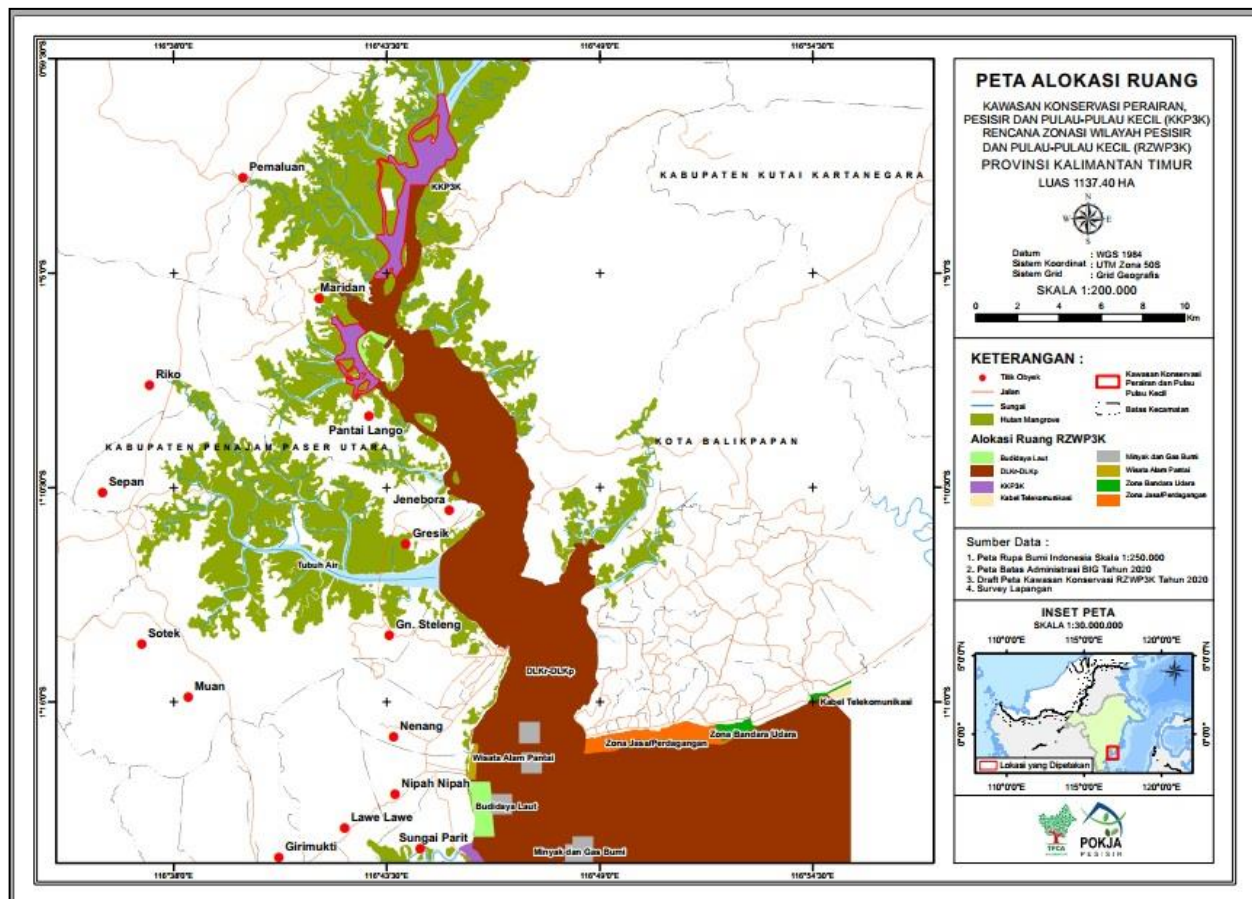
I policie si nárokuje 20 hektarů mangrovů poblíž nového hlavního města.

Právnícký tým ZNO nedokázal získat dokumentaci EIA (zhodnocení vlivu na životní prostředí) žádné z těchto aktivit. Je pravděpodobné, že tyto dokumenty vůbec neexistují. Nejsme však bohužel schopni všechny tyto aktivity po úřední stránce sledovat a kontrolovat, a to kvůli nedostatku lidských zdrojů i kvůli riziku zastrašování a nenávistným pomluvám, které hrozí všem ochráncům, kteří se pokusí do plánu výstavby nového hlavního města zasáhnout.

4. Nová mořská rezervace byla zahrnuta do územního plánu provincie

Guvernér Východního Kalimantanu Isran Noor 14. července zveřejnil vyhlášku č. 1 z roku 2023 o územním plánu provincie Východní Kalimantan (RTRWP). Toto nařízení integruje provinční územní plán pro pevninu (RTRW) a územní plán pobřeží a malé ostrovy (RZWP3K). Nová vyhláška zohledňuje několik návrhů, které během několika posledních let předložil tým ZNO. V

článku 36 je část Balikpapanského zálivu klasifikovaná jako navržená mořská rezervace. Jde jen o poměrně malé území o rozloze 1 137,4 hektaru. Krom toho je však také v článku 39 Balikpapanský záliv zahrnut také do oblasti mangrovových ekosystémů, přesné vytyčení chráněné oblasti ale zatím není jasné, neboť část mangrovů, náležících do území hlavního města, jehož přesná hranice stále není jednoznačně definována bude z územních plánů provincie vyňata.

Nová mořská rezervace, navržená Koalicí pro Balikpapanský záliv (fialová barva) byla do nového územního plánu zahrnuta v plném rozsahu.

5. Environmentální výchovu v novém školním roce provází komplikace

Vzdělávací program Education4Conservation v Balikpapanském zálivu dlouhodobě provází komplikace, které souvisí s jediným faktorem – nedostatkem lidských zdrojů. Červenec je v Indonésii prvním měsícem nového školního roku. Naše dva týmy učitelů (ve městě Balikpapanu a vesnici Jenebora) však na začátek nového roku nebyly dostatečně připravené. Žáci, se kterými učitelé pracovali na mateřských školách, nyní postoupili do prvních tříd základní školy. Úkolem učitelů bylo pokračovat v práci se stejnými studenty na nových školách. Tým v Balikpapanu však školy oslovil příliš pozdě, pouze písemnou formou, a odpověď se nedostavila. Rozhodli jsme se proto pro ukončení spolupráce s tímto týmem. Ve vesnici Jenebora šlo o docela jiné problémy. Celý učitelský tým byl totiž tvořen vysokoškoláky, kteří po dostudování program opustili. Poučení z této situace budeme nadále přijímat učile z řad vysokoškoláků jen jako asistenty.

Doposud jsme nenašli náhradu za tým vysokoškoláků, kteří vyučovali ve vesnici Jenebora dva uplynulé školní roky.

Dobrou zprávou je však to, že se v novém školním roce podařilo obnovit program environmentální výchovy ve vesnici Mentawir v odlehle části zálivu. Vzdělávací program v Mentawiru v minulosti probíhal po více než dva roky, byl však přerušen pandemií Covid-19, kdy byly školy zavřeny a učitelé, dojíždějící tehdy z města Balikpapanu, ztratili s dětmi kontakt. Výuka na zdejší mateřské škole opět probíhá bez problémů již dva měsíce, tentokrát však s týmem učitelů, které v Mentawiru žijí a s dětmi se dobře znají.

Děti ve vesnici Mentawir připravují s novými učiteli materiál k úloze o poznávání barev v přírodě.